

ПОПЕРЕДНЯ ОЦІНКА ВИДОВОГО СКЛАДУ СОВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

На сучасному етапі активного освоєння територій питання збереження їх біологічного різноманіття набуває все більшого значення. Антропогенний тиск на природні екосистеми часто призводить до їх докорінної зміни, внаслідок чого суттєво змінюються умови існування тварин, що їх населяють. В таких умовах особливо загрозливим є стан популяцій стенобіонтних видів тварин. До таких належить більшість представників ряду совоподібні Strigiformes.

Серед усіх видів птахів фауни Вінниччини сови вивчені найменше, що пояснюється особливостями їх екології – прихований спосіб життя, сутінкова та нічна активність тощо. Беручи до уваги вищесказане, нами була здійснена спроба узагальнити відомості про совоподібних Вінницької області.

Упродовж 2006–2010 рр. в різноманітних біотопах Вінниччини ми досліджували видовий склад представників ряду совоподібні, використовуючи маршрутний метод і метод голосової стимуляції шляхом відтворення фонограм. Фонограми відтворювали за допомогою переносного динаміка, потужністю 25 Вт. Оскільки сила звуку була відрегульована таким чином, що неспотворені сигнали добре прослуховувались на відстані 400–450 м, зупинки на маршруті закладали через кожні 500 м. Програвання фонограм здійснювали серіями тривалістю до 1 хв. для кожного виду, з перервами для реєстрації відповідей у 3 хв. Спочатку відтворювали голоси дрібних видів. Обліки розпочинали в сутінках, і продовжували до 2-ї години ночі.

Також реєстрували усі візуальні спостереження птахів і в позаобліковий час, або достовірні повідомлення про рідкісні та малочисельні види.

З 13 видів сов, представлених у фауні України на Вінниччині було виявлено 6 видів. Такими є сова вухата *Asio otus*, сова болотяна *Asio flammeus*, пугач *Bubo bubo*, совка *Otus scops*, сич хатній *Athene noctua* та сова сіра *Strix aluco*. Також ми припускаємо можливість перебування на Вінниччині сипухи *Tyto alba*, ґрунтуючись на усних повідомленнях мисливців та лісників з центральної частини Погребищенського району.

Усі названі види на території Вінницької області, за виключенням совки, зустрічаються упродовж всіх сезонів року, тобто є осілими та кочовими птахами.

Найпоширенішими з них є сова вухата та сова сіра. Представники названих видів у гніздовий період зустрічались нами у відповідних біотопах усіх районів області. Результати обліків показали, що сова вухата топічно тяжіє до лісосмуг, які межують з відкритими стаціями – луками, пасовищами та агроценозами, тоді як сова сіра частіше зустрічається на узліссях лісових масивів.

Варто відзначити, що представників названих видів можна спостерігати також в межах населених пунктів. Так, у 2000 р в колонії граків *Corvus frugilegus*, розташованій на території парку БК «Хімік» (м. Вінниця) було виявлене гніздо сови сірої. Птах зайняв одне з грачиних гнізд на околиці колонії. Сова вухата також часто використовує для розмноження старі гнізда воронових птахів, віддаючи перевагу гніздам сороки *Pica pica*.

В період зимових міграцій скупчення вухатої сови знайдені в багатьох населених пунктах області. Чисельність птахів може сягати трьох десятків особин. Зазвичай птахи вдень займають верхні яруси хвойних або листяних дерев, які ростуть групами, що дає можливість їм залишатись непомітними. Такі скупчення відомі для Гайсина, Немирова, Могилева Подільського, Жмеринки, Калинівки та інших міст області. У Вінниці виявлено 2 зимувальні концентрації сови вухатої – по вул. Ширшова та вул. Карла Маркса. Чисельність птахів сильно коливалась по роках: від 6 до 48 особин (зима 2010/2011 рр.).

Ще одним видом сов, яких можна спостерігати у населених пунктах є сич хатній. Птах розташовує свої гнізда переважно у різнотипних спорудах, віддаючи перевагу тим, які рідко відвідуються людиною. Ми знаходили гнізда цього виду в будівлях закинутих ферм, складів, будинків. Жодного випадку гніздування цього птаха в дуплах дерев нами не виявлено.

Решта представників совоподібних Вінниччини, а саме пугач, совка та сова болотяна, включені до нового видання Червоної книги України. Їх чисельність та поширення на території області лімітуються трьома основними чинниками: топічним, трофічним та антропоїчним.

Так, на сьогодні пугач був виявлений на гніздуванні лише у Могилів-Подільському районі. Птахи зайняли територію у каньйоні р. Дністер, де скупчення водоплавних птахів та прилеглі агроценози забезпечують багату кормову базу, а завдяки прикордонній зоні антропогенний пресинг є мінімальним.

Зведення старих лісостанів спричинює дефіцит дупел, зручних для гніздування дуплогніздових птахів, у тому числі й совки. За період з 2000 до 2011 рр. у Вінницькій області представники цього виду зустрічались нами лише двічі – в Літинському районі. Птахи були відмічені 24.04.2008 р. поблизу с. Бірків та 4.11.2008 р. неподалік від с. Багринівці. Зустріч птаха в гніздовий період у типовій для нього стації дає підстави припустити можливість його гніздування.

Нарешті одна особина сови болотяної була виявлена в репродуктивний період (17.06.2009 р.) лише у басейні р. Дністер – поблизу с. Слобода-Яришівська Могилів-Подільського району. Інші достовірні відомості про перебування сови болотяної на Вінниччині наразі відсутні. Беручи до уваги усні повідомлення мисливців та працівників лісового господарства, можна припустити, що представники виду зустрічається також на інших територіях басейну р. Дністер.

Очевидно, що для об'єктивної оцінки стану популяції совоподібних Вінниччини представлених вище даних недостатньо. Тому необхідно продовжити роботи спрямовані на вивчення поширення у межах області, виявлення головних загроз, розробку заходів з охорони та приваблення сов.